ODYSSEUS POJKE

ANNIKA THOR

ISHTAR BÄCKLUND DAKHIL

BONNIER
CARLSEN

Av Annika Thor har även utgivits:

En ö i havet-serien:

En ö i havet 1996
Näckrosdammen 1997
Havets djup 1998
Öppet hav 1999

Sanning eller konsekvens 1997
Eldfågeln 2000
Nu, imorgon! 2005
Vad skulle du ha valt? 2008
Fyren och stjärnorna 2009
Dit ljuset inte når 2015
Odjuret i labyrinten *(illustrationer av Jakob Wegelius)* 2016

Böckerna om Alva och Love, illustrerade av Cecilia Torudd:

Rött hjärta blå fjäril 2002
Pirr i magen klump i halsen 2003
Sova över 2007
Roliga timmen 2007
De nya skorna 2008
Loves kanin 2008

Bilderböcker illustrerade av Maria Jönsson:

Flickan från långt borta 2014
Mirabell och Astrakan 2019

ODYSSEUS POJKE

Copyright © Annika Thor 2020
Utgiven av Bonnier Carlsen Bokförlag, Stockholm 2020
Omslagsillustration, kartor och kapitelillustrationer av Ishtar Bäcklund Dakhil
Formgivning och sättning av Caroline Linhult, Bonnier Carlsen
Tryckt av Livonia Print, Lettland 2020
ISBN 978-91-7803-790-2

www.bonniercarlsen.se

Till Cornelia, Max och Isidor
och till Sam som kom med förslaget

INNEHÅLL

ÖN

En pojkes längtan 9
Den motvillige krigaren 17
Dagdrömmar och mardrömmar 25
Den enögde jätten 34
Leka krig 47
Vindgudens gåva 57
Tiggarprinsen 64
Gudinnan och grisarna 75
Mäktiga män 87
Penelopes list 96
En oändlig väv 107
Svåra val 116
Ingen utväg 130
Besökaren 140
Herre i huset 149
Talet på torget 157

RESAN

En gammal kung och en ung prinsessa 172
Trojas undergång 185
Ett kungligt bröllop 194
Trähästen 205
Tillbaka till Ithaka 216

KRIGET

Främlingen 224
Far och son 233
Fajakernas ö 241
En spion rapporterar 254
Hemkomsten 262
Den gamle tiggaren 272
Ett nattligt samtal 285
Bågskyttetävlingen 293
Blodbadet 302
Ett annat liv 312

Personförteckning 331

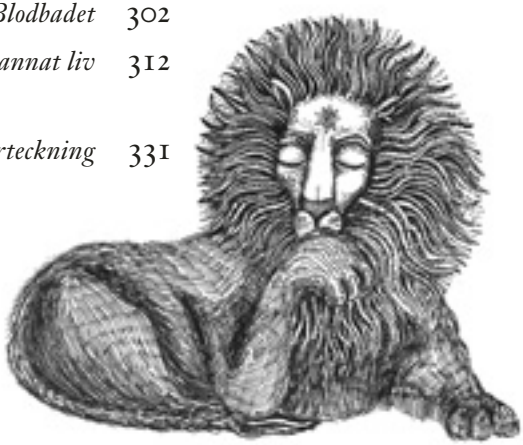

ÖN

EN POJKES LÄNGTAN

Stigen slingrade sig upp och ner för branta backar, men pojken var inte trött. Ibland sprang han ett stycke bara för att det var så skönt att känna den ljumma vinden mot ansiktet, ibland saktade han in för att titta på en fladdrande fjäril eller en skalbagge med glänsande skal. Då skuttade hunden före, innan han stannade längre fram på stigen och väntade med hängande tunga och viftande svans.

De hade ingen brådska, fast solen hängde som ett väldigt gulrött plommon över bergskammen bakom dem och snart skulle försvinna. Det var som om dagens sista värme pressades ut som saften ur en mogen frukt, den strömmade över marken och fick doften av timjan och rosmarin att stiga i ett moln som nästan gjorde honom yr i huvudet.

I ena handen kramade han den vackra snäckan som han

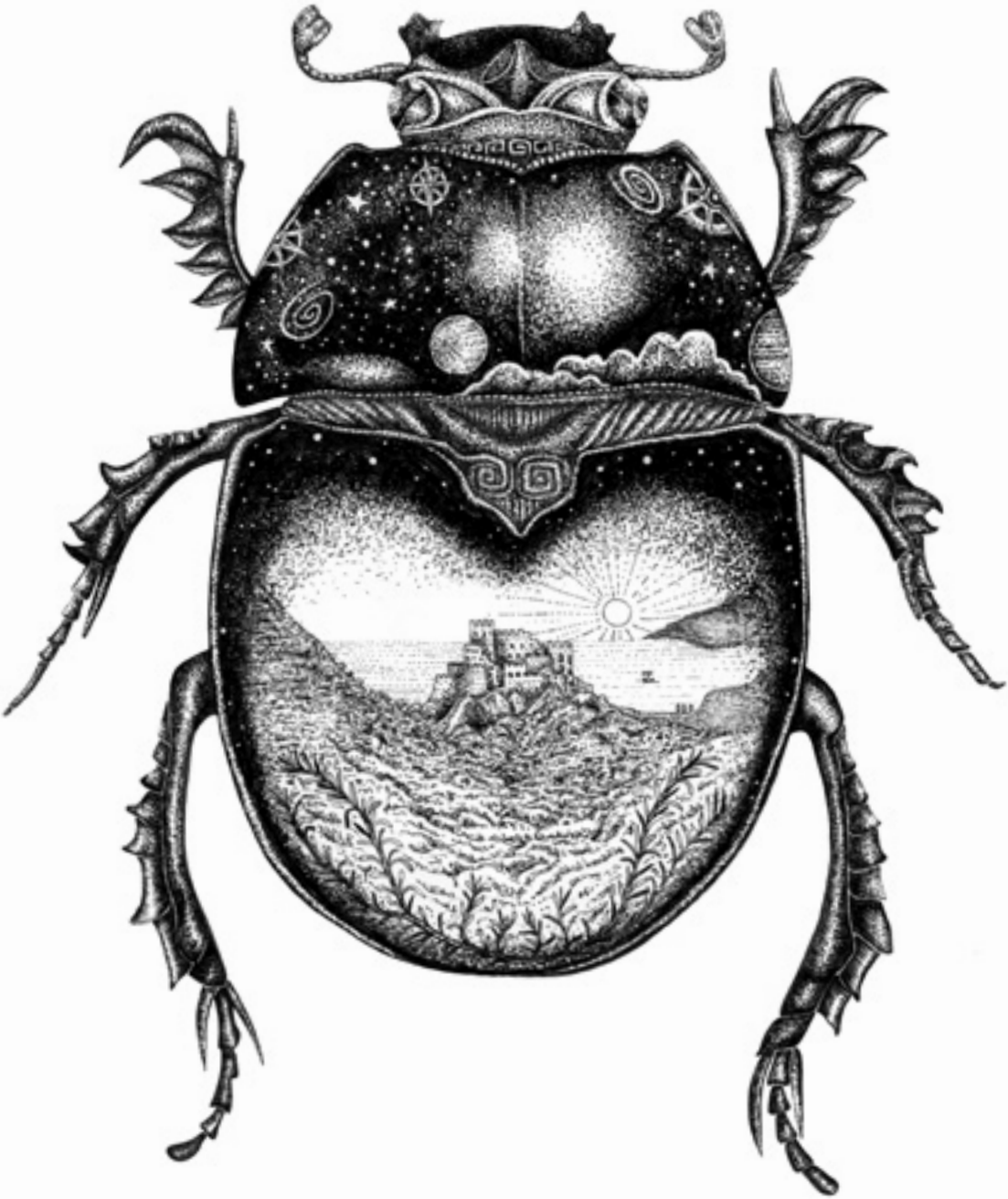

hade fått av sin farmor. Den skulle han visa för mamma när han kom hem, och för Eurykleia. Farmor hade sagt att den kanske hade spolats iland på ön från en annan strand långt borta, och kanske, kanske hade hans pappa en gång hållit den i sin hand.

Det hade varit en bra dag, och det skulle bli skönt att komma hem till kvällsmaten, för lite hungrig var han när han kände efter. Pojken stannade till för att knyta remmen på ena sandalen, och när han såg upp igen var stigen framför honom tom.

”Argos!” ropade han, och genast kom hunden rusande emot honom, hoppade upp på honom och slickade honom i ansiktet.

Argos var jämgammal med pojken själv: han hade varit en valp som pojkens pappa hade börjat träna till jakthund innan han blev tvungen att resa sin väg. Nu var hunden vuxen, men pojken var fortfarande ett barn. Det var lite konstigt, när man tänkte efter: som om tiden gick fortare för en hund än för en människa. Gick tiden i olika takt för olika människor också? Kunde en dag vara lång som ett år, och ett år som en enda dag? Och hade det verkligen funnits en tid innan han själv föddes? Det måste det ju ha gjort, men han kunde inte föreställa sig den som verklig – inte som den här eftermiddagsstunden med surret från humlor och bin och den kryddiga doften från växterna längs stigen. Hade hans pappa varit en pojke som gick längs samma stig, hörde bina surra och drog in doften av timjan i näsborrarna? Hade han haft en annan hund då, en som hade dött innan Argos och pojken föddes?

De sprang ikapp uppför en brant backe och blev stående på toppen. Nu flämtade de båda två och pojken böjde sig framåt med händerna stödda mot knäna för att hämta andan. Härifrån kunde han se palatset på sin kulle och havet bortom det. Längre ner bredde staden ut sig kring hamnen där handelsskepp och fiskebåtar låg förtöjda. Det var hans ö, hans Ithaka.

Pojken hette Telemakos och var elva år. Hans far hette Odysseus och var kung över Ithaka, men det, liksom allt annat som Telemakos visste om sin pappa, hade han hört berättas av andra. Det enda han själv mindes – eller trodde sig minnas – var att han lyftes högt på utsträckta armar och såg ner på ett skrattande, rödskäggigt ansikte. Han tyckte att han kom ihåg den kittlande känslan i magen och skrattet som bubblade upp inom honom och fyllde hela hans lilla kropp.

”Det kan du väl ändå inte minnas”, sa hans mamma, Penelope. ”Du hade ju inte ens fyllt ett år när han for sin väg.”

Men Eurykleia, hans gamla barnsköterska som också hade varit hans fars barnsköterska för länge sedan, sa att det kunde han visst. Om en människa bara har ett enda minne av något mycket viktigt, sa Eurykleia, så har det präglats in i honom som ett avtryck i en vaxkaka och försvinner aldrig. De minnen han samlar senare, de som inte är lika betydelsefulla, de är som fåglar som flyger ut och in i ett duvslag – än är de där och än är de puts väck!

Odysseus hade varit borta från Ithaka i tio år, långt borta vid staden Troja där de grekiska kungarna och deras krigare kämpade för att hämta tillbaka kung Menelaos hustru Helena

som hade rymt med en trojansk prins. Nu var Troja besegrat, ja, jämnat med marken, och många hade dött i det långa kriget: greker och trojaner, män, kvinnor och barn.

”Krig”, sa Eurykleia och ruskade på sitt vithåriga huvud, ”krig är det värsta som finns. Inte är väl människorna satta på jorden för att ha ihjäl varandra?”

Telemakos hade hört folk säga att gudarna hade velat att det skulle bli krig och att somliga gudar hade stått på den ena sidan, somliga på den andra. Grekerna hade segrat med hjälp av Athena, hon som var både stridens och vishetens gudinna och hade ugglan som sin heliga fågel.

Eurykleia trodde inte på något av det där. Hon sa att människorna inte begrep sig på gudarnas avsikter och att de skyllde på gudarna för det onda som de själva bar skulden för. Men då sa Penelope åt henne att hon skulle akta sig för sådant prat, det kunde vara farligt.

Telemakos mamma var en vänlig och klok kvinna som aldrig sa ett ont ord vare sig om eller till någon. Hon var generös mot slavarna som skötte hushållet och straffade dem inte när de hade gjort något fel utan talade dem bara vänligt till rätta. Hennes lugna och trygga sätt att uppträda gjorde att alla, även männen, lyssnade på henne och tog hänsyn till hennes åsikter. Den enda som brukade säga emot henne var Eurykleia, och henne hade Penelope själv stor respekt för – nästan som om hon varit hennes egen mor, fast Eurykleia egentligen var en slavinna. Flera gånger hade Penelope erbjudit sig att frige den gamla kvinnan och ge henne en liten stuga och en bit

mark där hon kunde odla egna grönsaker och ha höns, men Eurykleia sa alltid att hon föredrog att stanna kvar i palatset som hon hade levt i sedan hon var en ung flicka. Telemakos farfar Laertes hade köpt henne som slav när han själv var ung men genast gjort henne till husföreståndarinna eftersom hon var så ovanligt klok och duglig.

För Telemakos var Eurykleia verkligen som en mormor – det var till henne han gick med sina frågor eller för att få tröst när Penelope var upptagen av annat, och det var hon som berättade sagor för honom varje kväll. Sagorna handlade om gudar, monster och hjältar – ibland hjältinnor också, för Eurykleia sa att flickor och kvinnor kunde vara lika modiga och starka som pojkar och män.

”Men det är bara män som krigar”, sa Telemakos.

”Det beror inte på att de är modigare”, sa Eurykleia, ”utan på att de tror att de måste göra det för att vara riktiga män. De tror att de är klokare än kvinnorna, och därför tar de sig rätten att bestämma över oss. Vi tvättar de levande männen i badet och ger dem kläder att ha på kroppen. När de har stupat i sina krig tvättar vi dem igen och klär dem i svepningar. Men det behöver inte vara så. För länge, länge sedan var det kvinnorna som hade makten. Då fanns det inga krig.”

Telemakos var inte säker på om det där var sant eller om det var en av Eurykleias sagor. Men alldeles omöjligt var det ju inte. I tio år hade hans mamma varit den som fattat alla viktiga beslut, både i palatset och när det gällde jordbruket på kungafamiljens mark. Ibland försökte farfar Laertes blanda

sig i, men då sa Penelope vänligt ifrån och den gamle mannen gav med sig, fast han själv hade varit kung över ön innan han lämnade över makten till sin son Odysseus.

Alla visste att Penelope begrep sig på det mesta: att hon visste hur säden skulle malas, hur stora förråd som behövde läggas upp för vintern och vad som kunde säljas för att få in pengar, när det var dags att slakta lammen som hade fötts på våren, vad hönsen skulle ges för foder för att värpa bättre och vilken snickare som var bäst på att reparera ett tak. Dessutom var hon kunnig och skicklig i de sysslor som brukade betraktas som kvinnogöra: att laga mat, spinna garn, väva tyger och sy kläder. Det mesta av arbetet i palatsets stora hushåll gjordes av slavarna, men Penelope drog sig inte för att själv använda vare sig en spade eller en spinnrock.

Telemakos älskade sin mamma och var stolt över henne, men han saknade ändå sin pappa – om man nu kan sakna någon som man aldrig hunnit lära känna.

Telemakos var inte det enda barnet på Ithaka som väntade på sin pappa. Odysseus hade förstås inte gett sig av ensam utan tillsammans med flera hundra andra män, så runtom på ön väntade pojkar och flickor ivrigt på sina fäder och fruar på sina män.

Hur som helst, nu var kriget slut, nu skulle Telemakos pappa och alla de andra komma hem! Penelope hade redan fått bud att Odysseus och männen från Ithaka hade lämnat kusten vid Troja ombord på sina tolv skepp.

Det var bara en sak som Telemakos inte tyckte om att tänka

på, men som ändå hela tiden dök upp i hans tankar.

”Har pappa slagit ihjäl många i kriget?” frågade han Eurykleia.

”Några, tror jag”, sa Eurykleia. ”Det kunde han nog inte undgå. Men din far är en klok man. Om han kan så använder han hellre list än våld för att besegra sina fiender. Det tror jag att han har gjort där borta i kriget också.”

När han hade ätit sin kvällsmat, badat och sagt god natt till sin mamma sa han till Eurykleia medan hon vek undan täcket i hans säng:

”Berätta om min pappa! Berätta om Odysseus!”

”Ska jag berätta hur det gick till när Odysseus blev tvungen att gå ut i kriget?” frågade Eurykleia.

Den historien hade hon berättat många gånger förut, men Telemakos tröttnade aldrig på att höra den och Eurykleia aldrig på att upprepa den.

”Ja!” sa Telemakos. ”Berätta den!”

”Men först”, sa Eurykleia, ”måste jag berätta om hur dina föräldrar träffades. Eller hur?”

”Ja!” sa Telemakos igen. ”Gör det!”

Eurykleia satte sig till rätta på hans sängkant, blundade, drog ett djupt andetag och började berätta.

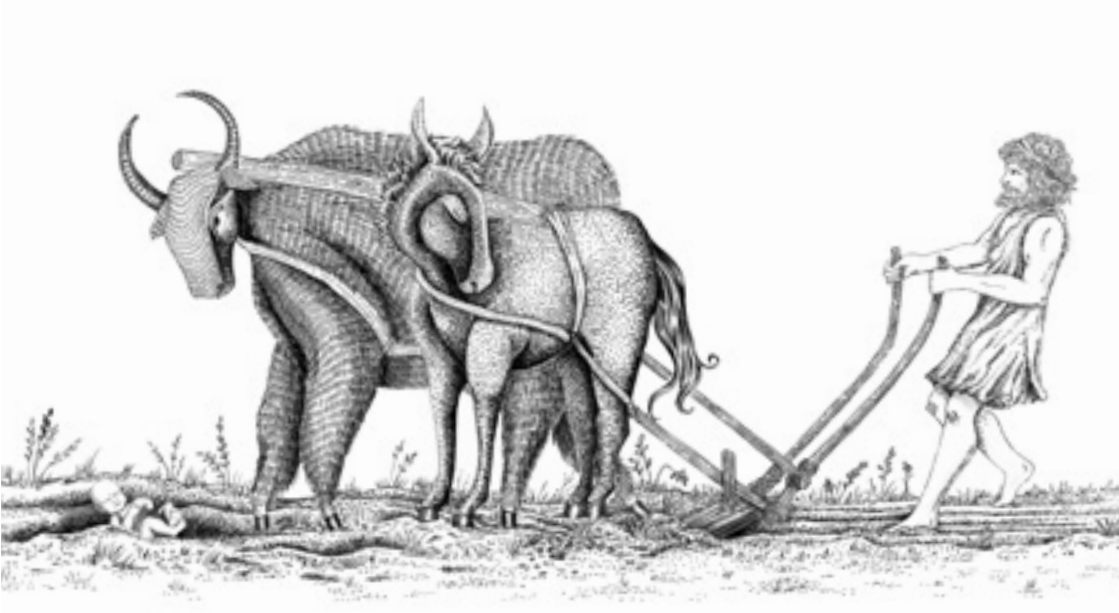

DEN MOTVILLIGE KRIGAREN

I Sparta fanns en prinsessa som hette Helena. Hon hade rykte om sig att vara den vackraste kvinnan i hela Grekland – ja, kanske i hela världen. Hennes skönhet skulle ha varit nog för att locka många friare, men dessutom skulle den som gifte sig med henne bli härskare i det stora och mäktiga kungariket Sparta, för Helenas två bröder som skulle ha ärvt kungamakten var redan döda.

Alla kungar, prinsar och andra stormän i Grekland samlades i Sparta för att tävla om Helenas hand. Din far Odysseus var en av dem. Men Helenas far tog god tid på sig att bestämma vem som skulle få gifta sig med hans dotter.”

”Fick hon inte bestämma själv?” undrade Telemakos.

Eurykleia ruskade på huvudet.

”Nej, kungen ville själv utse sin efterträdare, och Helena fick rätta sig efter hans vilja. Varje kväll samlades alla friarna i palatsets stora sal. Där bjöds de på mat och dryck, sång och musik. Helena och hennes yngre syster Klytaimnestra klädde sig som till fest och visade upp sig bland männen. Men en kväll fick Odysseus syn på en ung kvinna som kom in i salen och viskade något i Helenas öra. Kvinnan var enkelt klädd, nästan som en slavinna, men av hennes värdiga sätt att föra sig och av hur Helena och hennes syster uppträdde mot henne förstod han att hon var deras jämlike. Kanske var hon inte lika strålande vacker som de två systrarna, men Odysseus kunde inte ta ögonen ifrån henne.

– Vem är flickan där? frågade han mannen som satt bredvid honom.

– Vem? Jaså, hon, svarade den andre förstrött. Hon heter visst Penelope. Prinsessornas kusin, eller syssling kanske.

Penelope! Det var det vackraste namn Odysseus någonsin hade hört. Innan flickan hann lämna salen gick han fram till henne och inledde ett samtal. Snart hade de lärt känna varandra och blivit förälskade. Odysseus brydde sig inte längre om att gifta sig med Helena och bli kung av Sparta. Han hade ju sitt eget rike här på Ithaka, även om det var mycket mindre, och nu visste han vem han ville ha som drottning vid sin sida.

Odysseus friade till Penelope och fick ja, men kungen av Sparta ville inte tillåta att de gifte sig förrän Helena hade firat bröllop med en av sina friare. Problemet var att kungen inte kunde bestämma sig för vem av dem som skulle få hans dotter

och kungariket. Alla var ju rika och mäktiga män, och kungen var rädd att de som fick nej skulle bli arga och kanske börja krig mot Sparta.

Odysseus, som redan var mycket klok trots att han fortfarande var en ung man, erbjöd sig att lösa kungens dilemma. Han föreslog att innan kungen fattade sitt beslut skulle alla friarna svära en högtidlig ed att aldrig angripa den som blev Helenas make och att alltid försvara honom om han råkade i strid med någon fiende. När alla hade svurit på det skulle kungen dra lott om vem som skulle få gifta sig med hans dotter. På så sätt hade alla samma chans och den som vann kunde vara säker på de andras lojala vänskap.

Kungen förstod genast att det var ett förnuftigt förslag. Alla friarna svor eden, och kungen krävde att även Odysseus skulle göra det fast han inte längre ville gifta sig med Helena. Sedan drog de lott med stickor, och Odysseus såg noga till att få en av de korta. Det längsta strået drogs av Menelaos, en kungason från det mäktiga Mykene som hade kommit för att fria tillsammans med sin bror Agamemnon. När saken väl var avgjord erbjöd kungen Agamemnon att gifta sig med Klytaimnestra som var nästan lika vacker som sin syster.

Nu var det fritt fram för Odysseus och Penelope att fira bröllop, och så snart det var avklarat reste de hem till ön. Ett år senare föddes du, lille Telemakos.”

Eurykleia gjorde en paus och strök Telemakos över det rufsiga håret.

”Fortsätt!” sa Telemakos. Eurykleia log åt hans iver.

”Du föddes, och du var det vackraste barnet i världen. Båda dina föräldrar dyrkade dig, och för mig var det också en stor lycka. Jag hade ju skött om din far när han var liten, och nu fick jag hålla hans son i mina armar. Allt skulle ha varit väl om det inte hade varit för Menelaos och Helena.”

Telemakos satte sig upp i sängen. Nu kom strax det riktigt spännande, det visste han.

”Menelaos var, ärligt talat, en riktig tråkmåns”, sa Eurykleia. ”Han var också många år äldre än sin unga fru, och Helena skulle nog aldrig ha valt honom om hon hade haft något att säga till om. Hon skulle antagligen hellre ha gift sig med din far som var ung, stilig och klok, och förmodligen begrep hon inte alls hur Odysseus kunde föredra hennes oansenliga syssling Penelope.

Det dröjde bara ett par år innan den vackre prins Paris från Troja dök upp vid hovet i Sparta. Nu härskade Menelaos där, för den gamle kungen hade dragit sig tillbaka. Paris blev mycket populär, särskilt bland kvinnorna, och Helena umgicks gärna med honom medan hennes man var upptagen av att styra riket och träna sina soldater. Prinsen viskade i hennes öra att kärleksgudinnan Afrodite hade lovat honom den vackraste kvinnan i världen, och alla visste ju att det var just hon, Helena, som var vackrast. Innan någon visste ordet av hade de båda rymt tillsammans till Paris hemstad, Troja.”

”Somliga säger”, fortsatte Eurykleia, ”att Paris rövade bort Helena med våld, men det tror jag inte på, och det gör inte din mamma heller för den delen. Hon borde ju veta, för de växte

upp tillsammans, nästan som systrar. Helena ville ha kärlek och äventyr, och det var just vad den unge prinsen lovade henne. Vem kan klandra henne för det? Ingen av dem kunde ju veta hur mycket elände den där rymningen skulle leda till.

Menelaos brydde sig först inte så mycket om att hans fru var borta. Kungamakten hade han redan fått och det fanns gott om andra vackra kvinnor i Sparta, även om ingen kunde mäta sig med Helena. Men hans bror Agamemnon som nu var kung i Mykene var en hård och stridslysten man. Han kom farande till Sparta för att övertyga Menelaos om att han måste hämta hem sin olydiga hustru. Hur skulle det se ut, frågade han sin bror, om kvinnor kunde bestämma själva över sina liv? Om de kunde välja vem de ville älska precis som männen gör?

– Tänk på din heder! röt Agamemnon åt Menelaos som satt på sin tron och såg villrådig ut. Hur ska folket här i Sparta kunna lyda en kung som inte ens kan hålla ordning på sin egen fru?

Det argumentet bet på Menelaos som bestämde sig för att hämta Helena i Troja, med våld om det så behövdes. Troja var en rik och mäktig stad och det skulle behövas en stark armé för att besegra den. Menelaos hade inte glömt eden som alla Helenas friare hade svurit, och nu skickade han ut budbärare som skulle påminna dem om deras löfte. Hit till Ithaka kom en som hette Palamedes.

Ryktet nådde fram till ön före budbäraren och det gjorde Odysseus olycklig, för han ville inte gå ut i krig.”

”Var han rädd?” avbröt Telemakos. Han visste redan vad

Eurykleia skulle svara, men han ville höra henne säga det igen.

”Alla är rädda för kriget”, sa Eurykleia, ”och de som gapar högst om att de inte är rädda är nog ännu räddare än de andra. Men feg var han inte, din pappa. Han var en modig man, ja, till och med våghalsig ibland. Jag har väl berättat för dig om den gången när han jagade ett vildsvin och gick så nära att odjuret slet upp ett stort sår i hans lår med sina vassa betar? Det blev ett fult ärr som han nog har kvar fortfarande.”

Den historien hade Telemakos hört många gånger, så han nickade och Eurykleia fortsatte sin berättelse:

”Odysseus hade inte trott att han någonsin skulle behöva uppfylla sitt löfte om att försvara Menelaos, och förresten tyckte han nog inte att det gällde nu. Inte kunde man väl säga att kungen av Sparta hade blivit angripen av en fiende? Hans fru hade visserligen gett sig av, men var det en tillräcklig orsak att börja kriga? Det ansåg inte Odysseus. Om Menelaos åtminstone hade älskat Helena lika djupt som han själv älskade Penelope kunde han kanske ha förstått honom, men Odysseus kände Menelaos och visste att han först och främst hade varit intresserad av kungatronen och av äran att vara gift med världens vackraste kvinna. Helena själv hade han aldrig brytt sig om.

Och nu skulle en massa människor dö för att rädda Menelaos heder. Odysseus visste att han inte kunde förhindra det, men han tänkte göra sitt bästa för att själv slippa dö eller döda andra oskyldiga. Han gjorde det som han var bäst på: han tänkte ut en plan.

Det första Palamedes såg när han steg iland på Ithaka var en förnämt klädd man som gick och plöjde en åker med en oxe och en åsna spända framför plogen. Djuren drog ojämnt och åt olika håll, och åsnan stannade ideligen och vägrade röra sig framåt, hur plöjaren än försökte driva på den.

Palamedes gick närmare och till sin förskräckelse kände han igen Odysseus som han hade träffat vid hovet i Sparta.

– Bäste Odysseus, vad gör du? frågade han.

– Jag plöjer min åker, blev svaret. Strax är jag färdig, och då ska jag så!

Odysseus gick bort till en säck och öste upp någonting med en skopa. När han började sprida skopans innehåll i plogfårorna såg Palamedes att det inte var korn av vete eller råg, utan salt. Salt! Som om något skulle kunna växa ur det!

Arme man, han har blivit skvatt galen, tänkte han. Men sedan drog han sig till minnes hur listig Odysseus var. Palamedes var inte heller någon dumskalle, så han började fundera på hur han skulle ta reda på om Odysseus verkligen var galen eller om han bara låtsades vara det för att slippa gå ut i kriget.”

”Olyckligtvis”, sa Eurykleia, ”råkade jag komma förbi med dig på vår dagliga promenad. Din pappa låtsades inte om oss, men Palamedes förstod ändå att du var hans son, och innan jag visste ordet av hade han ryckt dig ur mina armar och lagt dig på marken framför plogen.

– Se här, ropade han till Odysseus, här är ett stycke mark som du har glömt att plöja!

Odysseus såg först inte att du låg där utan sprang fram till

plogen och tog tag i åsnans och oxens tömmar. Men så gav du ifrån dig ett ljud och din pappa fick syn på dig där du låg och sprattlade. Ömt och försiktigt lyfte han upp dig och torkade bort jorden som hade fastnat i dina kläder. På ett ögonblick hade han glömt Palamedes, Menelaos och kriget, och tänkte bara på dig, sin lille älskling. På så sätt avslöjade han ofrivilligt att han inte alls var galen, och därför blev han tvungen att samla ihop de krigsdugliga männen på ön och ge sig av till Troja."

"Det var en sorgens dag", avslutade Eurykleia och torkade sig med en snibb av sin sjal i ögonen, "men nu, Telemakos, ska du sova, och kanske är din pappa redan här när du vaknar i morgon bitti."

DAGDRÖMMAR OCH MARDRÖMMAR

Snart, snart måste hans pappa komma! Telemakos visste precis hur allt skulle gå till. Först skulle en vaktpost komma springande upp till palatset från staden. Med andan i halsen skulle han berätta att tolv skepp hade siktats i sundet mellan fastlandet och ön Zakynthos. Ännu skulle skeppen vara för långt borta för att man skulle kunna urskilja färgerna på seglen eller något annat som berättade vem de tillhörde. Ändå skulle alla förstå: en så stor flotta kunde inte bestå av handelsfartyg. Det kunde inte vara något annat än skeppen från Ithaka som för mer än tio år sedan hade seglat mot Troja.

Telemakos mamma skulle gråta av glädje och Eurykleia skulle säga åt henne att ta ett bad och sätta på sig sina vackraste kläder och smycken. Telemakos själv skulle också tvätta sig ren och kamma sitt ostyriga hår som var lika rött som hans

pappas. Under tiden skulle herdarna komma med sina bästa kor, får och grisar för att de skulle slaktas till en festmåltid. Slavflickorna skulle hänga upp de finaste broderade bonaderna i den stora salen och putsa bägarna av silver och guld, medan köksslavarna lagade till köttet tillsammans med färska grönsaker och kryddade vinet med örter och honung.

Penelope skulle sända bud till Odysseus föräldrar, Laertes och Antikleia, och de skulle förstås ta sig till palatset så fort det bara gick. Nere i staden skulle ryktet sprida sig och alla skulle fyllas av glädje och förväntan. Folkförsamlingen skulle samlas och utse en mottagningskommitté. Hela staden skulle prydas med blommor och invånarna skulle förbereda sig som inför en av de stora årliga festerna till gudarnas ära.

Efter ett par timmar skulle en ny budbärare komma upp till palatset för att berätta att skeppen närmade sig Ithakas hamn och att det inte fanns något tvivel: det var Odysseus flotta som återvände hem. Penelope skulle börja gråta igen och tårarna skulle måla ränder i sminket. Eurykleia skulle säga att hon borde göra om det, men Telemakos mamma skulle svara att det inte gjorde henne något om hennes man såg att hon hade gråtit av lycka över hans återkomst. De orden tyckte Telemakos särskilt mycket om att föreställa sig.

En stund senare skulle jubelrop stiga upp från staden till palatset, blandat med musik från säckpipor och flöjter. Telemakos skulle be sin mamma om lov att springa ner till hamnen, men hon skulle nog hellre vilja att han stannade kvar tillsammans med henne och sina farföräldrar på palatsets

innergård. Där skulle de stå tätt intill varandra och vänta, och till slut skulle de se honom komma: Odysseus med sitt röda skägg, sitt breda leende, sina starka armar.

När han hade kommit så här långt i sina dagdrömmar blev Telemakos alltid osäker. Vad skulle hans pappa säga och göra, vem skulle han först vända sig till? Skulle han, som en god son, börja med att hedra sina gamla föräldrar? Skulle han först kyssa sin hustru som hade väntat på honom så länge?

Eller skulle han se sig om och fråga: ”Var är min son, var är lille Telemakos som jag har längtat så mycket efter?” Han hade ju lämnat kvar en knubbig ettåring som knappt börjat få hår på huvudet, så hur skulle han nu kunna känna igen den spenslige elvaåringen med sin ostyriga kalufs? Men jo, när han betraktade pojken skulle han se vem han var, han skulle se det i hans blick, och hårfärgen som var densamma som hans egen skulle förstås hjälpa till.

Telemakos skulle stå alldeles stilla tills han var säker på att hans pappa hade känt igen honom. Först då skulle han springa fram till honom, och Odysseus skulle böja sig ner och lyfta upp sin son på raka armar, precis som han gjort för länge sedan, för han var stark nog att göra det fast Telemakos förstås vägde ganska mycket mer än då.

Sedan skulle alla gå in i festsalen och äta och dricka och vara lyckliga. Musiker skulle spela glada melodier och ungdomar skulle dansa. En sångare skulle börja framföra en berättelse om Odysseus hjältedåd vid Troja, men då skulle Odysseus avbryta honom och säga:

”Tyst nu, i dag ska vi inte tänka på kriget. Snart ska jag berätta om mina äventyr och vad som höll mig borta från Ithaka så länge efter att kriget tagit slut. Sedan kan du dikta en sång om det och sjunga den för oss.”

På kvällen när Telemakos låg i sin säng skulle Odysseus komma in till honom. Han skulle berätta för honom först av alla varför han inte hade kunnat komma hem tidigare, och så skulle han lova att aldrig, aldrig mer resa bort från Ithaka utan att ta Telemakos med sig och att han aldrig, aldrig mer skulle vara med i ett krig.

Det gick dagar. Det gick veckor. Det gick månader. Då och då lade ett fartyg till i Ithakas hamn, men det var alltid handelsfartyg som kom för att hämta spannmål, ull och vin och sälja dyrbara varor av guld, silver och glas. De tolv skeppen som skulle vända hem från Troja syntes inte till.

Varje gång några främlingar kom till Ithaka bjöd Telemakos mamma in dem till palatset och frågade ut dem. Hade de träffat Odysseus? Hade de hört någonting om honom? Sjömän och kaptener, köpmän på handelsresor, tiggare som for från ö till ö – alla möttes de av samma frågor, men ingen kunde ge något svar. Det hände att en köpman ljög om att han hade mött Odysseus för att ställa sig in hos Penelope och få sälja mer av sina varor, eller att en tiggare låtsades ha något att berätta i utbyte mot ett mål mat, men Penelope genomskådade dem alltid. Tiggarna fick ändå något att äta, för det fick alla som bad om hjälp i palatset, men de lögnaktiga köpmännen

fick ge sig av utan att ha sålt ett enda litet smycke.

Ombord på fartygen fanns ibland också sångare som färdades omkring med en lyra att spela på och historier att berätta. De berättade de urgamla sagorna om gudar och hjältar – desamma som Telemakos hade hört av Eurykleia – och de förde också med sig nyheter om vad som hade hänt på andra grekiska öar och på fastlandet, ja, till och med i främmande länder där människorna talade andra språk, hade andra seder och trodde på andra gudar.

Även sångarna blev inbjudna till palatset, där Penelope bad dem berätta allt de visste om vad som hänt sedan den grekiska hären lämnade Troja. Inte bara hon och Telemakos utan alla i palatset väntade spänt på att få höra något om Odysseus, men sångarnas historier handlade alltid om andra män: om Agamemnon som hade kommit tillbaka till Mykene och blivit mördad av sin egen fru, Klytaimnestra, och hennes älskare; om Ajax vars skepp och hela besättning gick under i en storm; och om Diomedes som förlorade sitt kungarike därför att hans fru stängde stadsportarna för honom när hon fick höra att han hade en trojansk kvinna med sig som han föredrog framför henne.

Det var spännande berättelser och Telemakos lyssnade med gapande mun. Ändå skulle han mycket hellre ha velat höra bara några få ord om vad som hade hänt hans pappa, men ingen verkade veta något om det. Det var som om Odysseus, hans män och alla hans skepp hade gått upp i rök när kriget tog slut.

Sångarna kunde också många historier om vad som hade hänt under kriget – vem som hade kämpat mot vem, vem som hade segrat och vem som hade dött. Berättelserna var blodiga och skrämmande, och ofta avbröt Penelope dem innan de kommit till sitt slut.

”Nu är det nog med hemskheter”, kunde hon säga. ”Sluta, annars får min pojke mardrömmar!”

Det var sant att Telemakos ibland drömde mardrömmar när han hade hört något otäckt, som den gången när en av sångarna berättade vad som hade hänt efter det att grekerna hade segrat över trojanerna och plundrade deras stad. Männen – både unga och gamla – dödades, medan kvinnorna och barnen togs till fånga för att bli slavar. Det var hemskt nog, men det riktigt ohyggliga var det som de grekiska krigarna hade gjort med en liten pojke som var son till trojanernas ledare prins Hektor. Hektor hade dött i strid och hans fru fördes bort som slavinna. Sin lille son, som bara var ett par år gammal, fick hon inte ta med sig. Grekerna var rädda att han skulle växa upp till en modig krigare, som skulle ta hämnd på dem som dödat hans far och förstört hans stad. Därför kastade de det lilla barnet från stadsmuren, så att han krossades mot stenarna nedanför.

”Vem var det som gjorde det?” ville Telemakos veta, men det kunde sångaren inte svara på.

”Det var väl inte pappa?” frågade han Eurykleia på kvällen när han skulle sova. ”Pappa skulle väl aldrig ha gjort ett barn illa?”

”Nej då”, sa Eurykleia. ”Det kan inte ha varit han. Det är jag säker på.”

Den natten drömde Telemakos att han var liten igen och att en man lyfte upp honom på raka armar över sitt huvud. Det kittlade härligt i magen och han skrek av glädje, tills han såg att mannen som höll honom inte alls skrattade. Ansiktet som han såg nedanför sig var hårt och grymt och bakom det fanns en avgrund. I samma ögonblick som han förstod att han strax skulle slungas ner i den vaknade han med ett skrik.

Efter den händelsen ville Penelope inte att sångarna skulle berätta några historier som handlade om kriget. Telemakos kunde ändå inte sluta tänka på den lille pojken som kastades från stadsmuren. Men det kunde hans pappa inte ha vetat något om! Då hade han hindrat det, det var Telemakos säker på.

Han tänkte att det hade varit bättre om kriget hade varit mer som ett brädspel. Grekernas mål skulle ha varit att ta sig in innanför Trojas murar, och trojanernas att hindra dem. När krigarna väl var inne i staden skulle grekerna ha vunnit och trojanerna ha fått erkänna sig besegrade. Grekerna skulle ha fått ett fint pris och Menelaos skulle kunnat ta med sig sin fru Helena hem. Ingen skulle ha behövt dö eller döda någon.

De här tankarna höll Telemakos vaken om nätterna. Han blev blek och hålögd och orkade varken leka eller öva sig i räkning, bågskytte och gymnastik. Eurykleia tittade bekymrat på honom, och en morgon när han håglöst petade i frukostgröten sa hon:

”Du sover för lite, min pojke. Det är viktigt att sova, för det är då man kan drömma, och ibland drömmer man sant. Mina drömmar brukar nästan alltid visa sig vara sanna. Det blir ofta så när man blir gammal, förstår du.”

Telemakos tänkte efter. Han ville fråga, men orden snubblade omkring i hans mun och han visste inte hur han skulle uttrycka sig.

”Har du drömt … jag menar, brukar du drömma … handlar dina drömmar någon gång om pappa?”

Eurykleia log.

”Lustigt att du skulle fråga mig det just i dag”, sa hon. ”Jag drömde faktiskt om Odysseus i natt.”

Telemakos hjärta började bulta så hårt att han kände det dunka mot revbenen, som ett litet djur instängt i en bur som kastar sig mot gallret.

”Vad”, flämtade han, ”vad drömde du då?”

”Ät din gröt, pojken min, så ska jag berätta.”

DEN ENÖGDE JÄTTEN

Jag drömde", började Eurykleia, "att jag såg de tolv skeppen från Ithaka lägga ut från stranden vid Troja. Främst av dem seglade det största, där Odysseus själv förde befälet. Goda vindar förde dem mot sydväst och längs fastlandets kust tills de bara var någon dagsresa från Ithaka. Men så, just som de skulle runda udden vid Malea och lägga om kursen mot nordväst, slungade Zeus, gudarnas konung, en nordanvind emot dem och drev dem ur kurs. Havet täcktes av dimma, vågorna kastade skeppen hit och dit och vinden slet sönder riggen. De tog ner seglen och rodde för brinnande livet, men stormen drev dem obönhörligt söderut i nio långa dygn. På den tionde dagens morgon nådde de en ö utanför den libyska kusten, där de fann en källa med friskt vatten och kunde laga sig en måltid.

Medan männen åt lugnade sig stormen och vinden vred sig: nu kom den söderifrån och förde med sig pustar av ökenhetta. De borde ha gett sig av genast, men Odysseus var alltför nyfiken för att vilja lämna ön utan att ha tagit reda på om den var bebodd och i så fall av vad för slags folk. Han sände två av sina män för att undersöka ön. Dagen gick utan att de kom tillbaka och till slut blev Odysseus orolig att de hade träffat på någon fientlig stam och blivit tillfångatagna eller rentav dödade. Han tog med sig en större grupp beväpnade män och gav sig av inåt ön för att söka efter spanarna.”

”Hittade han dem?” frågade Telemakos.

”Jo då”, svarade Eurykleia. ”Vänta bara så ska du få höra!”

Hon skrockade lite för sig själv och fortsatte:

”Nog fann han dem alltid! De satt på marken tillsammans med öns invånare och verkade inte ens känna igen Odysseus och sina kamrater. På ett fat framför dem låg frukter som liknade gula plommon. Det var lotusfrukter, den enda föda som folket på ön levde av. De två spanarna hade ätit av frukten, och den hade fått dem att förlora minnet av sitt hemland och all längtan efter att återvända hem. De ville bara stanna där de var och fortsätta att njuta av lotusfrukten och den ljuvliga glömskan.

Odysseus och de andra fick släpa med sig spanarna tillbaka till skeppen, knuffa ner dem och binda fast dem för att de inte skulle rymma tillbaka till lotusätarna. Odysseus gav order om snabb avfärd, så att inga av